

otvorenim pitanjima između crkava i država, kao što su slučajevi Jasenovca, beatifikacije bl. Alojzija Stepinca i dr.

Mons. Stanislav Hočevar, Slovenac i Beogradanin, kršćanin i čovjek koji je uvjeren da je zadatak Crkve pomoći čovjeku, koji je u najranijem tegobnom djetinjstvu krenuo stazom vrline, zahvaljujući, kako kaže, tomu što je znao da ima majku i kada nije imao kruha.

O svim tim temama, pa i o mnogim drugim, možete pročitati u knjizi *Predeli verovanja*.

Adrian Nikačević

Thomas Worcester (ur.), *The Cambridge Encyclopedia of the Jesuits*. Cambridge: Cambridge University Press, 2017.

Sveučilište u Cambridgeu, osnovano 1209. godine, jedno od najstarijih i najuglednijih u svijetu, a putem svojeg ogranka Cambridge University Press ujedno je jedan od najprestižnijih akademskih izdavača. Među mnogobrojnim naslovima posljednjih se desetljeća ističu enciklopedijska izdanja, najčešće jednosveščana, posvećena različitim područjima kao što su engleski jezik, antički jezici, antropologija, matematika, evolucija čovjeka, zatim enciklopedije posvećene raznim državama i regijama svijeta, pojedinim astronomskim temama, najpoznatijim skladateljima i glazbenicima i dr. Tim se pothvatom nastoji danas, kada se broj izvora znanja umnožio, a količina informacija eksponencijalno povećala, posvetiti relevantnosti i pouzdanosti važnih informacija. Iako manje fleksibilne, teže dopunjive i manje dostupne široj publici, tiskane enciklopedije ostaju referencijalna točka ljudskog znanja poradi svojeg profesionalnog pristupa, sustavnosti i jasnoće.

Godine 2017. Cambridge University po prvi puta objavljuje enciklopediju posvećenu jednoj specifičnoj kršćanskoj

temi, tj. redu Družbe Isusove: *The Cambridge Encyclopedia of the Jesuits*. Za glavnog je urednika izabran p. Thomas Worcester, koji je doktorirao povijest na istom sveučilištu te je više od dvadeset godina predavao na isusovačkom kolegiju Holy Cross u Massachusettsu, a trenutačno je na čelu kolegija Regis u Torontu. U uvodu Worcester šaljivo primjećuje kako bi Denis Diderot, pokretač projekta prve enciklopedije, zacijelo bio preneražen da je znao kako će jednoga dana biti napisana enciklopedija posvećena isusovcima. Ipak, činjenica da ona sada postoji i da je napisana i objavljena u Engleskoj, zemlji koja povijesno nije bila nimalo prijateljski nastrojena prema isusovcima, pokazuje da se vremena mijenjaju.

Uz Worcestera članke su pisali mnogobrojni isusovci raznih nacionalnosti i polja stručnosti, ali i drugi vrhunski poznavatelji isusovačke tradicije i sadašnjosti. Na gotovo 900 stranica enciklopedije ukupno je 110 autora napisalo oko 600 članaka. Od njih su oko 230 biografski, odnosno bave se životom najvažnijih isusovaca kroz gotovo petstoljetnu povijest reda. Oko 370 članaka obrađuje mjesta, događaje, institucije, koncepte i terminologiju. Zavisno o temi, neki su članci kratki i obuhvaćaju oko 300 riječi, a neki se sastoje od čak 3.000 riječi. Sam sadržaj, odnosno popis članaka, obuhvaća 18 stranica. Velika većina njih sadržava i bibliografiju koja zainteresiranog čitatelja upućuje na produbljivanje teme. Izabrani su članci popraćeni ilustracijama i fotografijama, što je još jedno od posebnih bogatstava ovog izdanja.

Ova enciklopedija predstavlja izraz povijesne i aktualne važnosti isusovačkog reda. Od vremena sv. Ignacija i njegove subraće koji su postizali velike rezultate, kako u dalekim misijama, tako i na Tridentskom saboru, koji je oblikovao lice Crkve narednih stoljeća,

pa sve do današnjih dana, kada je na čelu Crkve papa isusovac, isusovački je red imao golem utjecaj na Crkvu i svijet. Kroz taj period neka se imena posebno ističu, pa su im posvećeni i posebni članci. Tu su brojni sveci, blaženici i mučenici, zatim znanstvenici, među kojima je i naš Ruđer Bošković, a isto tako i teolozi, pisci, umjetnici i lideri kao što su Andrea Pozzo, Gerard Manley Hopkins, Pierre Teilhard de Chardin, Karl Rahner, Pedro Arrupe, Avery Dulles i papa Franjo. S druge strane, nalazimo i članke o slavnim povijesnim osobama koje su imale snažne veze s isusovcima, kao što su Decartes, Erazmo, Galileo, Rubens, Voltaire, te mnogi vladari i političari.

Tu je i čitav niz termina iz ignacijanske tradicije i duhovnosti, koje je na drugim mjestima teško naći tako sustavno i sažeto iznesene. Nalazimo tako članke o duhovnim vježbama, načelu i temelju, razlučivanju, ispitu savjesti, magisu, formaciji, inkulturaciji, preferencijalnoj opciji za siromašne, *cura personalis* i dr. Ova enciklopedija nadalje obrađuje isusovce i po ključu mjesta njihova poslanja, pa tako nalazimo članke o isusovcima u svim zemljama gdje su bitnije djelovali, između ostalih i u Hrvatskoj. Nisu izostavljeni ni članci koji obrađuju kontroverzne teme vezane uz Družbu, kao što su crni papa, *Monita Secreta*, sporovi s crkvenom hijerarhijom, ukinuće Družbe, kazuistika, antisemitizam i skandali seksualnog zlostavljanja maloljetnika.

The Cambridge Encyclopedia of the Jesuits zasigurno će dobiti privilegirano mjesto u svim knjižnicama isusovačkih zajednica u svijetu. No, jednako će tako od interesa biti svima onima koji se zanimaju za Družbu ili za Katoličku crkvu iz povijesnog, duhovnog, pedagoškog ili bilo kojeg drugog gledišta. Stručnost, preglednost i egzaktnost koje ovo djelo nudi čine ga izvrsnim izvorom provje-

renih i nepristranih informacija. Ako bi, kako veli Worcester, Diderot bio preneražen ovim djelom, taj osjećaj bi ga zasigurno brzo napustio kada bi prolistao njegove stranice. Vjerujem, naime, kako bi zaključio da nadolazi neko sretnije vrijeme u kojem će ponor između Crkve i svijeta ipak biti premošten. Jedan od najboljih građevnih materijala za taj most upravo djela su poput ovoga. Takva je djelatnost, uostalom, dio isusovačke karizme i poslanja. Kako je to izrazio još jedan od velikih isusovaca kojemu je posvećen članak u ovoj enciklopediji, John Courtney Murray, zadatak je isusovaca objasniti Crkvu svijetu i svijet Crkvi.

Stanko Perica

Jeffrey A. Krames, *Voditi s poniznošću: 12 lekcija iz vodstva pape Franje*. Zagreb: Mate, 2019, 122 str.

Postoje mnogi priručnici i knjige s uputama koje su napisane za pomoć ljudima kojima je zadatak voditi veću ili manju grupu ljudi. One su najčešće podijeljene prema grupi ljudi koja je određenoj osobi povjerena. Tako imamo knjige o vođenju sportskih momčadi, vlastitih manjih ili većih tvrtki, vodstvu u obitelji i školi pa sve do priručnika kako trebaju voditi predsjednici vlada ili država ili pak menadžeri velikih multinacionalnih korporacija. Ti priručnici većinom ističu da voda uvijek treba imati sve odgovore te da uvijek mora izgledati u potpunosti siguran u sve svoje odluke. Vrlina koja se u tim priručnicima ne spominje jest poniznost.

Autor ove knjige Jeffrey A. Krames odmah na početku ističe da nije katolik, kao i činjenicu da nije teološki potkovan, nego da sa sekularnoga gledišta tumači Papine izjave. Drugim riječima, ovo je knjiga o papi Franji i njegovim